

Słowniczek wybranych wyrazów gwarowych z Wielkopolski zachodniej

Autor: Jerzy Sierociuk

barczyk – część wozu umożliwiające zaprzęganie do niego koni; barczyk to buło to co ... co konie były zaprzyngane do tego ... to jes ... jak tu buł wóz ... i tu buł dyszel ... to tu były te barki jag my mówili ... i tu były te konie do tego zaprzyngane; bić – o koniu: kopać, wierzgać nogą; krowa kopie ... kón bije ... ogólnie słowo bije to bardziej do konia pasuje jak do krowy; buksa – środkowa część koła wozu; te koło ... tu buła w środku ta ... ta buksa jak mówili ... i z tego wychodziły te ... te oprychy; chomont – typ uprzęży końskiej; komont ... nó ... chomónty miały ... albo poszoryj (!) ... i tu były późni do tego dyszla; ćwi-e! – zawołanie na konia, żeby szedł w lewo; ćwi-e! … ćwi-e! … w prawo buło hojt!; ćwie-rum! – zawołanie na konie, żeby podczas orki zawrócił w lewo; jak sie pługim nawracało ... to ... na przykład jak w prawo ... to było … hije-rum! … w jag w lewo ... i z powrotem ... nie ... no to ćwie-rum!; drabiniasty – o wozie: mający drabiny boczne; to był wóz drabiniasty ... nie?; drobka – drabina, wykorzystywana przy wozach do zwożenia zboża lub siana; za drobke śwignóńc siano; dyszel – długi drąg mocowany z przodu wozu, umożliwiający nim kierowanie; do dyśła buło zrobione takie ... z drzewa takie ... takie do dyśła ... i w tym środku buł dyszel ... później nie ... i do tego dyśła były konie zaprzyngane ... nie ... futer – karma dla zwierząt; futer to ogólnie karma dla ... no ... ide nafutrować świnię; futer do świń … do krów; gónić się – o krowie lub świni będącej w okresie rui; krowa sie góni; w dómbrowieckij gwarze to jes … że maciora sie góni ... nie mówi że sie locha ... to jes słowo terażniejsze; grabać – grabić; siano robiono w kupki ... wpierv grabili ... siano sie na łónce grabiulo ... końmi ... renkoma u nas ja ... i wy na pewno tego nie … bo już były konne grabiarki … kupe kupe lat … przed wojnom jeszcze były konne grabiarki; ale przeważnie rynkami grabali (!) przed wojnom; gromodka – ustawiona w polu kupka snopków zboża; gromodka to było ułożone w kilkanaście snopów na polu … po bezpośrednim skoszeniu ... później ustawiane to knowiami do ziemi ... kłosami do góry ... do nieba; grómodki z owsa ustawiało sie pojedynczo … nie ... i sie przesuwało … a żytnie to sie wpierv ustawiało tak … normalnie ... a jeszcze sie dostawiało po kilka z boku … tak że w niektórych miejscach były podwójnie; hacel – kawałek metalu wkręcany w podkowę, żeby kón się nie ślizgał; wkryncane ... no to ... hacele ... u nos tag mówili ... nie; hije! – zawołanie na konia, żeby ruszył z miejsca; ja wiem tyko że mówili hije! … dali! ... hije!; hije-rum! – zawołanie na konia, żeby podczas orki zawrócił w prawo; jak sie pługim nawracało ... to ... na przykład jak w prawo ... to było … hije-rum! … w jag w lewo ... i z powrotem ... nie ... no to ćwie-rum!; hojt! – zawołanie na konia, żeby szedł w prawo; ćwi-e! … w prawo buło hojt!; hufnagel – gwóźdz do przybijania podkowy; myj mówili po niemiecku ... hufnagel ... na to ... to były goździe do kopyta ... to mówili hufnagel ... bo to po niemiecku (!); jachać – jechać; wiczorem jachali dzieś i ciemno było ... nie ... knówie – dolna część snopa; kłosami do środka a knówie na zewnóncz ... nie ... bo knówie raus … nie ... bo kiedyś to mówili; kupka – zgrabione na łące siano; siano robiono w kupki ... wpierv grabili ... siano sie na łónce grabiulo; oblec konia – założyć koniowi uprzęż; zaprzóngało sie kónie ... nie ... a w stajni sie kónia oblekało ... dzie idziesz ... kónia oblec; odbić – o klaczy, która nie dopuściła ogiera; odbiła ... czyli już nie chciała … odbiula (!) ... i to buł znak ... taka nazwa że nie chce ogiera już ... nie; pali się – o klaczy, która chce do ogiera; powónz – drąg zabezpieczający siano w czasie zwózki wozem; to mówili powónz … przypowynżyć ... to ten ... sie włożyło ... i powrozami sie poprzyciongało żeby nie spadowało … cały ten zabieg ... położenia tego powenzu … zwióznania go … to sie nazywało to całe ... przypowynżynie; pytrollampe – lampa naftowa; rozebrać wóz – odpowiednio przygotować wóz do prac polowych; jak sie rozmawiało po okresie żniwnym ... i sianokosów ... to jak ktoś mówił czyż rozebroł wóz ... to buło jednoznaczne czy go skróciul ... a jak ktoś rozmawiał w maju … tam przed sianokosami ... czyż rozebroł wóz … to buło jednoznaczne czy on go wydłużył … a można było mówić pod koniec sierpnia poczontek września … czy go skróciul … to co ja wim ... czyż rozebroł wóz … no; spodnica – deska na dnie wozu; spodnica ... to jes to co leży na dole; szprycha - długa, wąska drewniana część koła osadzane w buksie; i to było koło ... i w środku były te ... jag mówili ... szprychy ... te szprychy; śprycha – szprycha; długa, wąska drewniana część koła osadzane w buksie; te koło ... tu buła w środku ta ... ta buksa jak mówili ... i z tego wychodziły te ... te śprychy ... śwignąć – rzucić, wrzucić; za drobke śwignóńc siano ... układywanie – układanie; wasztowanie ... układywanie … kto bydzie ukłodoł snopki ... ja; wasztowanie – układanie snopków warstwami; w stodole to sie nazywało masztowanie; wyglancować – wyczyścić dobrze; szczotka służyła do takiego wyglancowania; zgrzebło – narzędzie do czyszczenia sierści konia; buło takie zgrzebło ... to niby mówili ... tag jak tarka to było ... i ten ... sie jeździło po nim ... aż wyczyścił; zgrzebło służyło do takich przyschnintych … można mówidź normalnie ... nie ... do przyschnintych gówin;